

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КАРТОПЛЯРСТВА НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

Мех Лариса Михайлівна, аспірант Харківського державного аграрного університету імені В.В.Докучаєва

В статті розглянуто сучасні тенденції розвитку картоплярства на Чернігівщині, висвітлено основні проблеми виробництва та реалізації картоплі в суспільному секторі та особистих підсобних господарствах населення.

Картопля – основа аграрної економіки Чернігівщини, недарма ж область називали “картопляним Донбасом”. В 1990 році на її долю припадало близько 10 % валового виробництва картоплі. Сьогодні ці параметри втрачені, галузь картоплярства має чітко виражену тенденцію екстенсивізації, яка динамічно нарощується з кінця 80-х років. У зв’язку з істотними змінами у виробничій сфері на селі, намітилась чітка тенденція до зменшення виробництва продовольчої картоплі в колективному секторі при одночасному, хоч далеко не еквівалентному, збільшенню її в приватному.

В минулому 2000 році з площі 98,7 тис. га при середній урожайності 149 ц/га було зібрано 1471,1 тис. тонн картоплі (1) проти плану 960,0 тис. тонн (2). Це вдвічі більше ніж в 1999 році, але це лише половина врожаю 1985 року. Обсяги заготівель картоплі в області в минулому році склали 27,9 тис. тонн проти 18,0 тис. тонн, що були передбачені планом. Це в 11 раз більше ніж в 1999 році, але лише 6,1 % рівня 1885 року (3).

Скорочення обсягів виробництва картоплі – проблема не тільки регіонального масштабу. Адже природний, трудовий та виробничий потенціал області дозволяє орієнтувати галузь не лише на задоволення регіональних потреб у даній продукції, а й забезпечувати значну частку потреб загальнодержавного ринку.

Зменшення обсягів заготівель картоплі відбулося внаслідок скорочення попиту на картоплю. З наданням населенню міст та селищ земельних ділянок під сади та городи переважна більшість сімей

забезпечує себе з власного виробництва. Розширення виробництва в індивідуальному секторі пов'язане із значним зниженням життєвого рівня населення, для якого картопля – “другий хліб”. В 2000 році в господарствах населення вироблено 1412,3 тис. тонн картоплі, або 96,0% валового виробництва. Господарства населення заповнили ніші, звільнені сільськогосподарськими підприємствами громадського сектора, і перебрали на себе роль основного постачальника картоплі на ринок. Порівняно з господарствами суспільного сектору, в особистих підсобних господарствах населення вища на 30-50 % ц/га врожайність картоплі, нижчі втрати продукції на стадії збирання і зберігання. Але разом з тим спостерігається різке зниження урожайності бульб та погіршення їх якості. Проблема ще більше загостриться в зв'язку з приватизацією землі. Однією з першопричин її є порушення системи вчасної сортозаміни та ефективного безвірусного насінництва картоплі. Ускладнює ситуацію відсутність правдивої інформації, яка б орієнтувала сільського виробника на відповідний асортимент.

Переміщення за останні 10 років до 95% площ в особисті підсобні господарства і на дачні ділянки призвело до деконцентрації посівів, розпорошення ресурсів, зростання витрат виробництва, негативно вплинуло на фітосанітарний стан галузі. Все це відкинуло картоплярство на рівень городництва та зумовило зниження товарності виробництва, його прибутковості та рівня інтенсивності.

Перехід виробництва картоплі в приватний сектор привів до обмеження використання досягнень НТП і НТР в картоплярстві, що стримує розвиток галузі.

Питання виробництва слід розглядати у взаємозв'язку з питаннями використання. За сучасних умов лише незначна частина валового збору картоплі потрапляє на переробні підприємства. Розвиток переробної галузі стримується відсутністю відповідного обладнання, комплексних автоматичних ліній. Для покращення роботи переробних підприємств

потрібно впроваджувати нові сучасні технології, зміцнити техніко-економічний потенціал, розширювати асортимент продукції.

Оскільки виробництво картоплі в господарствах населення виходить за межі самозабезпечення, постає проблема реалізації вирощеної продукції. Переважна більшість населення не має змоги реалізувати картоплю в регіонах, де на неї найвищий попит (райони Придніпров'я, Донбасу, Причорномор'я), тому найбільша частка вирощеної продукції реалізується на місцевих ринках та на основі бартерного обміну (4). Внаслідок ліквідації системи гарантованих закупок та недостатню розвиненість відповідної інфраструктури аграрного ринку втратили своє значення спеціалізовані картоплярські підприємства.

Південні області – традиційні споживачі нашої картоплі – також зменшують заготівлі, так як транспортні затрати настільки збільшились, що їм стає більш вигідно самим вирощувати цю продукцію.

Не тільки економічною кризою можна пояснити таке становище. Вже біля 10 років не діють обласна і районні школи передового досвіду, не проводиться навчання картоплярів, склад яких практично повністю оновився. Внаслідок вирощування картоплі впродовж багатьох років на одних і тих же ділянках, тобто в монокультурі, в ґрунті накопичуються збудники багатьох хвороб (5). Суттєво знижує урожайність картоплі мікроскопічний гриб фітофторозу (щонайменше на 50-70 центнерів з гектара), картопляна нематода (на 30, а іноді 80-90 %). Ефективним та екологічно чистим методом боротьби є створення та широке впровадження у виробництво нематодостійких сортів картоплі.

Останнім часом зусиллями українських селекціонерів, зокрема науковим колективом ЗАТ “Науково-виробничого об'єднання “Чернігівеліткартопля”, створено ряд нових сортів, що за рядом показників відповідають кращим світовим стандартам. Проте відсутність системи насінництва та матеріальна скрута виробників гальмує їх впровадження.

Нарощування і стабілізація обсягів виробництва картоплі можливі тільки при комплексному вирішенні питань відродження галузі картоплярства. Збільшення виробництва картоплі не можливе без поліпшення матеріально-технічної бази підприємств, доступних цін на енергоносії, добрива, отрутохімікати. Тому за сучасних економічних умов перш за все необхідно підвищити технологічний рівень виробництва в галузі, впровадити комплекс технологічних, організаційних і економічних заходів, спрямованих на підвищення врожайності картоплі і зниження її собівартості.

Бібліографічний список

1. Характеристика соціально-економічного розвитку Чернігівської області у 2000 році //Деснянська правда. – 2001. – 30 січня. - №12.
2. Програма соціально-економічного розвитку області на 2000 рік. Затверджена 20 січня 2000 року рішенням десятої сесії обласної ради двадцять третього скликання //Гарт. - № 7. – 11 лютого. – 2000. – с.3-5.
3. Статистичні щорічники Чернігівської області за 1985-2000 роки.
4. О.О.Зеленська Розвиток картоплярства на Чернігівщині // Економіка АПК. – 1999. - №6. – с.75-77.
5. М.Стукало, В.Ільїних Щоб родило картопляне поле: проблеми галузі //Деснянська правда. – 1998. – 14 квітня. – с. 3.
6. Програма поглиблення ринкових перетворень і стабілізації роботи агропромислового комплексу Чернігівської області на 2000-2005 роки. Розроблена обласною державною адміністрацією, затверджена сесією обласної ради 11 квітня 2000 р. //Гарт.-№ 18.–28 квітня.–2000.– с.3-5.
7. Савченко В.Ф. Держава і регіон: регулювання соціально-економічного розвитку (в трьох книгах). – К.: Знання, 1999.
8. Савченко В.Ф. Проблеми економіки Чернігівщини. Чернівці: Редакційно-видавничий відділ управління по пресі. – 1994. – 80 с.